

Communication Networks and Nation-Building in Islamic Civilization from the Past to the Present and its Impact on the Islamic Society

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Morteza Zahedzadeh^{1*}
Mohammad Javedan²
Mohammad Rezhgani³

How to cite this article

Zahedzadeh Morteza, Javedan Mohammad, Rezhgani Mohammad, Communication networks and nation-building in Islamic civilization from the past to the present (from Hajj to hip-hop), *Journal of Quran and Medicine*. 2023; 7(5): 1-9.

1. PhD student of Farq Shiite, Qom University of Religions and Religions, Iran.
2. Assistant Professor, Department of Shia Studies, University of Religions and Religions, Qom, Iran (corresponding author).
3. Assistant Professor, Department of History and Shiism, University of Religions and Religions, Qom, Iran.

* Correspondence:

Address:
Phone:
Email: mzz357357@gmail.com

ABSTRACT

Governance is a social province that deals with authority and is a soft, intelligent, regular and low-tension way of exercising sovereignty. Today, governance tries to "regulate the components of the system in such a way that people and institutions act within it and as a result, self-regulation occurs and the system achieves desirable results." This type of network governance emphasizes to replace "power to" or "power over". In order to transition from government to governance, one should pay attention to the role, determination and desire of the people in entering into the administration of processes and the use of networked institutions that include middle circles or intermediate organizations. The organization of rituals and religious beliefs turned Mecca into the center of the world community of believers and connected "Muslim networks" with each other in various ways. The nature of Islam's network and the influence of Muslim networks on world history are two very important issues. However, none of the scientists and researchers of social sciences have done justice to the network nature of Islam and the influence of Muslim networks from history; And in examining the aspects of Islamic civilization, emphasis is placed on transnational interactions based on the communication and relations of Muslims from Senegal to Indonesia, from the 7th to the 21st century; Also, the model of the construction of Muslim network systems is presented from the definition to the image and drawing of this network, and at the same time, the components of networking are introduced.

Keywords: Governance, network, Muslim, Islamic civilization.

شبکه‌های ارتباطی و امت‌سازی در تمدن اسلامی از

گذشته تا کنون و تأثیر آن بر جامعه اسلامی

مرتضی زاهدزاده^{1*}

دانشجوی دکتری فرق تشیع، دانشگاه ادیان و مذاهب قم، ایران (نویسنده مسئول).

محمد جاودان²

استادیار گروه شیعه‌شناسی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران.

محمد رزقانی³

استادیار گروه تاریخ و فرق تشیع، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران.

چکیده

حکمرانی، ولایت اجتماعی است که با اقتدار سروکار دارد و شیوه نرم، هوشمندانه، قاعده‌مند و کم تنش اعمال حاکمیت است. امروزه، حکمرانی تلاش دارد تا «مؤلفه‌های سیستم را طوری تنظیم کند که افراد و نهادها در درون آن عمل کرده و در نتیجه، خودتنظیمی به وجود آمده و سیستم به نتایج مطلوب دست پیدا کند. این نوع حکمرانی شبکه‌ای تأکید دارد تا «واگذاری قدرت به» یا «power to» را جایگزین «اعمال قدرت بر» یا «power over» کند. برای گذار از حکومت به حکمرانی باید به نقش، عزم و میل مردم، در ورود به اداره فرآیندها و استفاده از نهادهای مشبک که شامل حلقه‌های میانی یا سازمان‌های واسط است توجه نمود. سازماندهی مناسک و باورهای دینی، مکه را به محور جامعه جهانی مؤمنان تبدیل کرده و «شبکه‌های مسلمان» را از طرق مختلف با یکدیگر مرتبط می‌ساخت. دو موضوع ماهیت شبکه‌ای اسلام و تأثیر شبکه‌های مسلمان بر تاریخ جهان بسیار مهم است. با این حال هیچ یک از دانشمندان و محققین علوم اجتماعی حق ماهیت شبکه‌ای اسلام و تأثیر شبکه‌های مسلمان از تاریخ را اداء نکرده‌اند و در بررسی جنبه‌های تمدن اسلامی، به تعاملات فراملی مبتنی بر ارتباطات و روابط مسلمانان از سنگال تا اندونزی، از قرن 7 تا 21 تأکید می‌گردد و همچنین الگوی ساخت نظامات شبکه‌ای مسلمانان از تعریف تا تصویر و ترسیم این شبکه ارائه شده و در ضمن آن، مؤلفه‌های شبکه‌سازی معرفی می‌گردند.

واژگان کلیدی: حکمرانی، شبکه، مسلمان، تمدن اسلامی

تاریخ دریافت: 1401/08/22

تاریخ پذیرش: 1401/11/10

*نویسنده مسئول: mzz357357@gmail.com

مقدمه

با نگاهی تاریخی به پیکره‌ی اسلامی از جنوب شرق آسیا تا شمال آفریقا و مرکز اروپا، مکه به‌عنوان قلب تپنده‌ی این جغرافیای

اسلامی که زادگاه پیامبر اسلام بود، شناخته می‌شد. شهری که مبدأ و مقصد تحولات و تعاملات دینی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بود. سازماندهی مناسک و باورهای دینی، مکه را به محور جامعه جهانی مؤمنان تبدیل کرده بود و «شبکه‌های مسلمان» را از طرق مختلف با یکدیگر مرتبط می‌ساخت. اصطلاح کلیدی «شبکه‌های مسلمان» دارای دو بخش است. «شبکه‌ها» به پدیده‌هایی اطلاق می‌شود که شبیه به روابط اجتماعی نهادینه شده، مانند وابستگی قبیله‌ای و جریانات سیاسی است اما در عین حال نیز تمایزاتی دارد. همچنین «مسلمان» به یک جهت‌گیری ایمانی در ابعاد اعتقادی، اخلاقی و مناسکی اطلاق می‌شود که جامعه‌ای را شکل می‌دهد. دو موضوع ماهیت شبکه‌ای اسلام و تأثیر شبکه‌های مسلمان بر تاریخ جهان بسیار مهم است. که در بررسی جنبه‌های تمدن اسلامی، تعاملات فراملی مبتنی بر ارتباطات و روابط مسلمانان از سنگال تا اندونزی، از قرن 7 تا 21 ارزیابی می‌گردد. قرائت‌های مختلفی را از شبکه‌های مسلمان به لحاظ معرفتی، تاریخی، سیاسی می‌توان یافت از همین‌رو انسان‌گرایان و دانشمندان علوم اجتماعی، بر عناصر مختلف تنوع ذاتی مسلمانان تمرکز می‌کنند. در این میان یک کلمه‌ی کلیدی، ساخت شبکه‌های مسلمان را به تصویر می‌کشد و آن کلمه عبارت است از «امت» که به عنوان «جامعه جهانی مسلمانان» ترجمه می‌شود. امت به تمام اسلام دلالت دارد و هویت جمعی مسلمانان را تعریف می‌کند. ریشه‌ی این واژه به قرن هفتم میلادی باز می‌گردد و مکه و مدینه محور آن است. اولین شبکه‌های مسلمان، به قبل از اسلام و در دوره بت‌پرستی برمی‌گردد که پیامبر اسلام را به‌واسطه‌ی تجارت با مردم بین‌النهرین مرتبط می‌ساخت. ضروری است به تعریف مفاهیم کلیدی پژوهش مانند شبکه، امت، تمدن اسلامی، مسلمان، حج و هیپ‌هاپ بپردازیم.

شبکه

شبکه در لغت به معنی قرابت و خویشاوندی است (1). چند مؤسسه یا دستگاه وابسته به هم را شبکه گویند که در یک رشته کار کنند، مجموعه سازمانی به هم پیوسته با هدف اجرای عملیات بانکی نیز آمده است (2). در فرهنگ عمید نیز به چند مؤسسه یا دستگاه وابسته به هم که در یک رشته کار می‌کنند، اشاره شده است. تعدادی از گروه‌ها، نهادها و مانند آنها که بایکدیگر ارتباط دارند و در مجموع مانند یک سیستم کار می‌کنند (3). همچنین فرهنگستان زبان و ادب فارسی شبکه را یک مجموعه جزئاً مرتب¹ که هر زیرمجموعه دو عضوی آن زیرینه و زیرینه داشته باشد یا مجموعه‌ای از گره‌های ارتباطی که از طریق مجراهایی به هم متصل‌اند، تعریف کرده است. اما در حیطه‌ی روابط انسانی و در ساحت ارتباطات اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، اصطلاحی است که برای نخستین بار در سال ۱۹۵۴ توسط جان بارنز که در حوزه‌ی انسان‌شناسی اجتماعی فعالیت می‌کرد، ابداع شد. شبکه اجتماعی

1. partially ordered set

برده شده است. در قرآن اُمت به معنی مردم^۲ و با عده‌ای از انسان‌ها که با یکدیگر پیوند دینی دارند، آمده و این کلمه در اُتمسفر اسلامی مطرح است، اما قرآن این واژه برای غیرمسلمانان نیز به کار برده است، لذا، می‌توان از آن به معنی «شعب» نیز اشاره نمود. در فضای قرآنی از اُمت به‌عنوان کلان‌ترین و بزرگ‌ترین واحد اجتماعی یاد شده است. از نظر اسلام «اُمت» مهمترین ملاک تقسیم‌بندی جوامع بشری است (5). در معنای اصطلاحی، اُمت، جامعه‌ای است که دارای دین مشترک، زبان و ادبیات مشترک و بستر و منطقه جغرافیایی مشترک باشند که پروردگار متعال برای آن‌ها پیغمبری مبعوث کرده، و آن‌ها به او ایمان آورده و مطابق با ایدئولوژی او عمل نمایند. اُمت گروهی هستند که مرجعیت دینی، سیاسی و اجتماعی امام را پذیرفته و قبول کرده‌اند (6).

اسلام از آن جهت که آئینی جاودانه و جهان شمول^{۱۳} است و جامعه بشری را جامعه هدف خود می‌داند، بدون در نظر گرفتن مرزهای سرزمینی و تفاوت‌های نژادی، زبانی، ملی و فرهنگی از میان همه انسان‌ها سربازگیری می‌کند و نام «اُمت واحده»^{۱۴} را بر ره‌روان خود می‌گذارد.

مسلمان

در لغت‌نامه دهخدا به معنی متدین به دین اسلام^{۱۵} است. همچنین در فرهنگ معین به معنی پیرو دین اسلام، کسی که دین اسلام دارد، اطلاق می‌شود. مسلمان کسی است که خود را تسلیم خدا(الله) کند، یعنی بدون هیچ قید و شرطی امر خود را به خدا و اراده‌ی او واگذار می‌کند. اسلام، از ادیان توحیدی و ابراهیمی است. اسلام، امتداد متعالی ادیان الهی گذشته، از جمله دین حضرت موسی^۷ و حضرت عیسی^۷ است و قرآن، آموزه‌های اصیل تورات و انجیل و دیگر کتب آسمانی الهی را تصدیق و تکمیل می‌کند (7). پیام‌آور این دین حضرت محمد^ص است که از طریق وحی از جانب خدا قرآن را برای بشریت آورده است. شروع دعوت به اسلام در سال ۶۱۰ میلادی در مکه واقع در شبه جزیره عربستان بود. قرآن و سنت پیامبر اسلام^ص و ائمه، اصلی‌ترین منبع برای شناخت باورها و اعمال دینی اسلام هستند. توحید، نوبت و معاد به‌عنوان سه رکن اساسی دین اسلام محسوب شده و دستورات عملی دین مبین اسلام در سه موضوع عبادات، اخلاق و احکام دسته‌بندی می‌شوند و همچنین درخصوص شاخص‌ترین اعمال عبادی اسلام می‌توان به نماز، روزه، خمس، زکات، حج و جهاد اشاره نمود. تشیع و تسنن دو مذهب شاخص و

مجموعه‌هایی از الگوهای رابطه بین دو یا چند عضو یا به معنای دقیق‌تر کنش‌گر^۱ است. این رابطه‌ها به‌نحوی با هدف تبادل اطلاعات و حل مسأله شکل می‌گیرند و دوام نسبی دارند. ابتدا بیشتر مطالعات شبکه‌های اجتماعی در حد ترسیم جامعه نگار یا گراف اجتماعی^۲ بود. آنچه که در شبکه اهمیت و ضرورت دارد، ارتباط است، از همین جهت نحوه چیدمان و اتصال عناصر شبکه به یکدیگر که بدان هم‌بندی یا توپولوژی^۳ یا گونه‌شناسی و رفتارشناسی نیز می‌گویند، در چند مدل عبارتند از: توپولوژی باس^۴؛ توپولوژی ستاره‌ای^۵؛ توپولوژی حلقه‌ای^۶؛ توپولوژی توری^۷؛ توپولوژی ستاره - باس^۸؛ توپولوژی درختی^۹؛ توپولوژی سلسله مراتبی^{۱۰}؛ توپولوژی ترکیبی؛ هر کدام از این مدل‌ها در شرایط و موقعیت‌های گوناگون مزایا و معایبی نسبت به دیگری دارند. شبکه در معنای اصطلاحی عبارت است از ارتباط دو سو به و معنادار دو یا چند عنصر در یک بستر. شبکه به‌طور نسبی عناصر دیگری مانند رهبر؛ ساختار مشترک؛ عواید و فواید مشترک؛ نمادها و الگوهای مشترک؛ اهداف و آرمان‌های مشترک؛ عملیات و مناسک مشترک؛ بستر و مکان مشترک؛ ارتباط معنادار و مشترک؛ هویت و تاریخ مشترک؛ عقاید، تفکرات، تلقی‌ها و انگاره‌های مشترک؛ کنترل و نظارت یکپارچه و مشترک را می‌تواند داشته باشد. امروزه فعال‌ترین و اثرگذارترین جریانات حکمرانی در تمامی عرصه‌ها اعم از اقتصاد، علم، فرهنگ و سیاست در جهان را مجموعه‌هایی ایجاد می‌کنند که موفق به ایجاد شبکه‌هایی کیفی و کارآمد شده‌اند. شبکه برخلاف سازمان‌ها و تشکل‌ها که با دستور و کنترل بالا به پایین امورات را پی می‌گیرند، بستر تعاملات، اقتناع‌سازی و ائتلاف‌سازی است. ارتباطات چند جانبه است و اعضاء با اتصال و ترابط با یکدیگر به دنبال جلب حمایت و کسب پشتیبانی هستند اما در مدل‌های دیگر، اغلب یک جانبه، از روی اجبار و قاعده محور دنبال می‌شود.

اُمت

اُمت^{۱۱} در لغت به معنی گروه و پیروان است (2). به جماعتی که به‌سوی ایشان پیغمبری آمده باشد، گروهی که به پیغمبری ایمان آورده‌اند، پیروان انبیاء و پسران اشاره شده است (1). اُمت هر جماعتی است که یک چیز، آنها را متحد کند مانند دین یا زبان و یا مکان (4). اُمت، در قاموس عربی دارای معانی مختلفی همچون پیرو، مردم، قبیله، قشر، عشیره، طایفه، جماعت، ملت یا جامعه‌ای دینی که توسط یک پیغمبر الهی هدایت و راهبری می‌شود، به‌کار

10. Hierarchical

11. The Muslim community

12. قرآن کریم، سوره بقره: آیه 213

13. قرآن کریم، سوره نساء: آیه 174 و سوره بقره: آیه 21

14. «ان هذِهِ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً»، قرآن کریم، سوره مومنون: آیه 52

15. Islam

1. Actor

2. Sociogram

3. Topology

4. Bus

5. Star

6. Ring

7. Mesh

8. Star-Bus

9. Tree

مانند اسلام توانسته این همه چهره معروف در زمینه حکومت، تعلیم، ادبیات، لغت‌شناسی، جغرافیا، تاریخ، ریاضیات، نجوم، شیمی، فلسفه و پزشکی پدید آورد (16):

حج

حج^۲ در لغت به معنی آهنگ کاری سترگ و گران‌قدر است و در شریعت اسلام میل و عزم مستطیع به زیارت خانه خدا در مکه با مناسک ویژه و سفارش شده می‌باشد (17). همچنین حج را می‌توان تشرف به کعبه و انجام اعمال و تکالیفی ویژه در منا، مشعر و عرفات بیان نمود. در ادبیات عرب، حج، به مصداق حجت و دلیل آوردن و آهنگ امری گرانمایه کردن، یاد گردیده است (1، 18، 19).. مطمح جمعی از فقها، در مقوله حج، انجام کلیه تکالیفی که باید در زمان و مکان‌هایی خاص در مکه معظمه به انجام برسد، می‌باشد (20-22). تاریخ اسلام از مکه آغاز می‌شود و به مکه ختم می‌شود. مکه مرکز ثقل مناسکی است که یکی از ارکان دین اسلام است و لذا هر سال مسلمانان به حج می‌روند و در مکه، سازماندهی می‌شوند و تصویری باشکوه از آحاد ملت اسلام را به رخ می‌کشند. اتحاد مسلمین با تفاوت‌های نژادی، فرهنگی، اجتماعی و... حول یک فریضه دینی با ظاهری یکسان و مشابه نمودی از حکمرانی نرم شبکه‌ای است که مسلمانان با بازخوانی آرمان‌ها و اهداف دینی، تجدید قوا می‌کنند. حج، یک بسیج توحیدی است. بسیج از همه جا و از هر نژاد و ملیت، بسیج علیه ملی‌گرایی، بسیج علیه مرزهای مصنوعی میان انسان‌ها، بسیج علیه تفرقه، و امتیازات پوچ، بسیج علیه کفر و شرک، بسیج برای اعلام براءت و اظهار تنفر از دشمنان خدا، بسیج برای طرد شیطان، حج، نمایی از عظمت و قدرت است. حج، یک مانور و میتینگ سیاسی است. حج، هماهنگی با عالم بالا است، هم خطی خاکیان با افلاکیان، هم شکلی فرشیان با عرشیان است. حج، یک طرح است و یک خط است؛ زیرا که «دین جهانی»، «دشمن جهانی» دارد و باید برای مبارزه با دشمن، «طرح جهانی» بدهد (23).

هیپ‌هاپ

هیپ‌هاپ در واقع مربوط می‌شود به اوایل دهه 1970 میلادی که توسط سیاه‌پوستان در شهر نیویورک ابداع شد. دلیل اصلی به وجود آمدن فرهنگ هیپ‌هاپ در جامعه سیاه‌پوستان آمریکا که آفریقایی‌تبارانی بودند که در گذشته برای بردگی به قاره آمریکا آورده شده بودند بیشتر به خاطر خشونت و ظلم و مسائل تبعیض نژادی بود که از طرف دولت آمریکا در آن زمان بر آنان رواج داشت. هیپ‌هاپ را نوعی سبک موسیقی نیز قلمداد می‌کنند. این جنبش چندفرهنگی^۳ که موسیقی و فرهنگ مردم‌پسند جهان غرب را زیرورو کرده امروزه یکی از مهمترین و پرقدرت‌ترین کانال‌ها برای بیان تعارضات بخشی از نسل معاصر جوان در سراسر جهان

زنده در دین اسلام هستند که هر یک به فرقه‌های متعددی تقسیم شده‌اند. مهم‌ترین اختلاف بین این دو مذهب مسأله امامت یا جانشینی پیامبر اسلام است. اما علاوه بر آن در بعض مسائل اعتقادی و احکام نیز با یکدیگر تفاوت دارند. کعبه، در شهر مکه، قبله مسلمانان است. بسیاری از کارهای عبادی مسلمانان، به ویژه نماز (مهم‌ترین عبادت در اسلام)، باید رو به این مکان به جای آورده شود. به تصریح قرآن، کعبه، نخستین بنایی است که به‌عنوان قبله برای انجام عبادات ساخته شده است.^۱ اسلام را می‌توان در لغت به معنای اجتناب از هرگونه عیب و نقصان، پارسایی و عافیت ترجمه نمود و همچنین به معنی تمکین و انقیاد، پیروی و گردن نهادن، تبعیت از فرمان الهی، پاکدلی و صدق در عبادت مورد استفاده قرار گرفته است (8، 9). اسلام را می‌توان به‌عنوان اطاعت و فرمانبرداری بی‌قید و شرط و یا تسلیم محض شدن در نظر گرفت (9). پیروان اسلام، «مسلم» یا «مسلمان» خوانده می‌شوند. مسلم، یعنی کسی که اراده اش مطیع اراده خدا است (10). به‌طورکلی مسلمانان دین اسلام را کامل‌ترین دین می‌دانند و به همین جهت بسیاری از مسلمانان به ایده و آرمان تمدن اسلامی می‌اندیشند. لذا شایسته است به چیستی این مفهوم هم بپردازیم.

تمدن اسلامی

تمدن اسلامی لفظی است که در ادبیات عرب با‌عنوان «مدینه» اتخاذ گردیده و به مفهوم سکونت در شهر و انس گرفتن به خلق و خوی شهروندان آن استعمال شده است (11). در زبان و ادبیات فارسی مراد از آن مدنیت، شهرنشینی، عادت کردن به زندگی شهری و تبدیل نافرہیختگی و سببیت، به اُلفت، محبت و معرفت است و همچنین می‌توان آن را در مقابل صحرا گردی و بی‌فرهنگی استخدام نمود (12). لغت Civilization در زبان انگلیسی و واژگان المدنیة، الحضرة، الحضارة در زبان عربی در عوض لفظ «تمدن» به کار گرفته می‌شوند. بااینکه به‌طورکلی از زمان گذشته پندار از تمدن کارآیی داشته، ابن خلدون نیز با کلماتی اساسی همچون «العمران» و «الحضارة» به آن اشاره نموده است (13)؛ اما اندیشمندان علوم اجتماعی در غرب با تکیه بر نظریه امانیسم پندارها و معانی اصطلاحی متفاوتی از قرن هجدهم میلادی درخصوص تمدن بیان کرده‌اند (14، 15)؛ با‌عنايت به توصیف و تشریح‌های متنوع از واژه تمدن، می‌توان مخرج مشترک مطمح اندیشمندان علوم اجتماعی را در عرضه تشکیلات، سازوکار و ساختار اجتماعی و ارتقاء و تعالی مادی و معنوی مردم، هویت‌سازی نمود. همچنین در دانشنامه عمومی به دو معنای زیر اشاره شده است: دوران طلایی اسلام و جهان اسلام. ظهور تمدن اسلامی و دوران طلایی، آن حدود پنج قرن به طول انجامید و اوج آن از قرن سوم تا قرن ششم بود. این مدت کوتاه، به تعبیر ویل دورانت، تنها دوران‌های طلایی تاریخ بوده که تمدنی

1. قرآن کریم، سوره آل عمران: آیه 96

2. Hajj

3. Multicultural

مسلمان را مردان می‌ساختند و تنها حج سالانه بود که حضور و مشارکت زنان در آن به‌طور سنتی تأیید می‌شد. حج ابعاد گوناگونی دارد و از جهات مختلفی قابل بررسی است اما ماندگارترین و شاید یکی از مهم‌ترین ویژگی حج، سفر است. از این رو «آداب‌الرحله» در ژانر ادبیات سفر در قرون دهم تا پانزدهم رواج یافت. رفته رفته سفرنامه‌نویسی به‌عنوان یک شغل رسمی و با جایگاه مناسب معرفی می‌شد. اغلب سفرنامه‌نویسان به یک حامی نیاز داشتند و ابن بطوطه^۷ با استفاده از همین فرصت توانست شبکه ارتباط منطقه‌ای را به وجود آورد و از پیوندها و علقه‌های چند صد ساله اخلاقی و بومی استفاده کند و شبکه گسترده مسلمان پیشامدرن را روایت کند. گزارشات وی اولین تعریف از الگویی برای درک شبکه‌های مسلمان را روایت می‌کند. عوامل متعددی موجب توسعه و تأثیر و تمایز شبکه قرن چهاردهمی جهان اسلام می‌شود که آن را در مقایسه با سایر جوامع به‌هم پیوسته‌تر و تعامل‌پذیرتر می‌کند. شبکه‌ای که مسلمانان را از طریق تجارت، زبان، تصوف، و دانش‌اندوزی و بالاتر از همه آرمان‌های اخلاقی و ارزش‌های اجتماعی متصل و مرتبط می‌سازد و غایت آن چیزی جز انتقال پیام اسلام نیست. به‌عنوان مثال شبکه تجاری مسلمانان چنان اعتباری داشت که برخی افراد صرفاً برای بهره‌مندی از امنیت تجاری به اسلام می‌پیوستند. توضیح آنکه محور شبکه‌های مسلمان منحصر در زبان نبود، بلکه در تأکید مضاعف بر تعامل و رابطه‌ی طولی بود. تعامل یا اطاعت، مستلزم رابطه‌ی طولی با پروردگار و رابطه‌ی عرضی با دیگر انسان‌ها است که نسبت طرفینی راه‌بر و ره‌رو، مربی و متربی را معنادار می‌کند. علماء با سفر در سراسر شبکه‌های فراملی، دانش اسلامی را تبلیغ و انتشار دادند و باعث توسعه شبکه‌های پیشین خود شدند. تاریخ نشان می‌دهد که علماء معاصر، مانند علماء سلف در مباحثات و مطالعات تفسیری و فقهی شرکت می‌کردند. به همین جهت موجب پویایی و دوام نهاد فقه می‌شد. بر همین مبنا تصوف به‌صورت سازمان یافته‌ای، شروع به نفوذ در حاکمیت کرد. صوفیان همانند سایر اهل قلم قواعد را پیروی می‌کردند. صوفیان برای کسب دانش باطنی و اخذ اجازات از محضر شیخی به محضر شیخی دیگر سفر می‌کردند. ارج نهادن به مهمان‌نوازی از "ابن‌السیل"^۸ مهم‌ترین مؤلفه ارتباطات صوفیان بود. و این مهمان‌نوازی ریشه در اعتماد داشت که این امر

بین‌النهرین، هند، چین، جاوه، خاور اروپا و خاور آفریقا سفر نمود و سرانجام به مغرب (مراکش) بازگشت. سفر او قریب 30 سال به درازا کشید و سرانجام در سال ۷۷۹ ه‍.ق در سن 76 سالگی در مراکش درگذشت. او ۱۱۷۵۰۰ کیلومتر راه پیمود لذا ابن‌بطوطه را می‌توان یکی از بزرگ‌ترین جهان‌گردان تاریخ بشری به‌شمار آورد.

8. واژه‌ای قرآنی به معنای مسافر و مهاجری که در راه مانده و قدرت مالی برگشت به وطن خود را ندارد و همچنین به معنای میهمان محتاج و نیازمند است.

به‌ویژه شرق میانه گشته است (24). دلیل اصلی جهانی شدن فرهنگ هیپ‌هاپ در بسیاری از نقاط جهان این است که هیپ‌هاپ از درون یک جامعه‌ی اعتراضی شکل گرفت و از آنجایی که در تمام جوامع، اعتراض جزء جدایی‌ناپذیری از آن جامعه است و مهم‌تر از آن به دلیل وجود عناصر متفاوت در هیپ‌هاپ است که با رشد تکنولوژی نیز پیش می‌روند و هیچ‌گاه کهنه نمی‌شوند و این‌ها همه در کنار هم باعث جهانی شدن این فرهنگ شد می‌توان هیپ‌هاپ را این‌گونه نیز تعریف کرد که هیپ‌هاپ یک جنبش فرهنگی است که موسیقی بخش جدایی‌ناپذیری از آن است. فرهنگی متشکل از چهار هنر یا المان ارزشمند با زمینه‌ای خیابانی شامل: دی جی اینگ، ام سی اینگ، برک دنسینگ،^۹ گرافیتی؛^{۱۰} که عنصر اصلی اولی آن، دی جی اینگ: مخفف عبارت دیسک جوکی^{۱۱} است که شامل ترکیب صداها و اسکرچ است. و عنصر اصلی دوم، ام سی اینگ: همان رپ خوانی است که به آن «رئیس تشریفات» نیز گفته می‌شود. و عنصر اصلی سوم آن، برک دنسینگ: نوعی ورزش است شامل ترکیبی از حرکات آکروبا تیک با نوعی رقص شکسته. و عنصر اصلی چهارم، گرافیتی: به نقاشی و ایجاد طرح روی دیوار و اجسام مختلف گفته می‌شود. این‌ها چهار عنصر اصلی فرهنگ هیپ‌هاپ هستند گاهی در کنار آن‌ها و گاهی به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از آن‌ها هنرهای متنوعی چون سمپلینگ، بیت باکسینگ و ... نیز جریان دارند. محور کلی این فرهنگ بیان عقیده، بیان اعتراض به‌خصوص نسبت به تبعیض‌نژادی، ایجاد یک سبک زندگی و البته سرگرمی بوده است که با گذر زمان دستخوش تغییراتی اساسی شده و درحال حاضر بیشتر جنبه سرگرمی و تجاری آن مورد توجه قرار گرفته است (25). موسیقی هیپ‌هاپ در دنیا از نظر بازه‌ی زمانی از زمان پیدایش تا به اکنون را می‌توان به سه دوره تقسیم کرد: دوره‌ی مکتب قدیم 1970 تا 1985؛ دوره‌ی عصر طلایی 1985 تا 1993؛ دوره‌ی عصر جدید 1993 تا به اکنون (26). نکته مهم آنکه هیپ‌هاپ به‌معنی شبکه زندگی آزادانه و بدون ترس نیز به کار می‌رود.

گزارش و بررسی شبکه‌های مسلمان

شبکه‌های مسلمان به‌عنوان رسانه و روش نقش ایفا می‌کنند که با بررسی تاریخی درمی‌یابیم که تا قرن بیستم معمولاً شبکه‌های

1. DGing
2. M C ing
3. Break dancing
4. graphiti
5. Disc Jockey
6. genre
7. ابو عبدالله محمد بن عبدالله بن محمد بن ابراهیم لواتی طنجی در سال ۷۰۳ ه‍.ق دیده به جهان گشود او معروف به ابن بطوطه است. از مشهورترین گردشگران مسلمان بود که در طنجه متولد شد و در سال ۷۲۵ ه‍.ق به سوی مکه عزیمت نمود. و به مصر، شام، فلسطین، حجاز، عراق، ایران، یمن، بحرین، ترکستان،

مشترک برای زنان برگزار می‌شود. و در مورد آخر آنکه، می‌توان به شبکه زنان شیعی عراقی پناهنده در اردوگاه‌های عربستان سعودی و هلند اشاره نمود که از طریق شبکه‌سازی طولی و عرضی به‌طور فزاینده‌ای ارتباط خویش را حفظ می‌نمودند. آن‌ها ارتباط طولی را با حضرت زینب^{۱۱} برقرار کرده و از او استمداد می‌طلبیدند و به لحاظ عرضی زنان پناهنده عراقی، در عربستان و هلند به‌واسطه‌ی مراسم مذهبی که توسط مبلغه (ملایه) مدیریت و هدایت می‌شد، ارتباط خویش را حفظ می‌نمودند.

این شبکه‌ها در دل خود فضای را ایجاد می‌کنند که منجر به مسلمانیزه شدن آن موضوع می‌شود از جمله آنکه می‌توان به موضوع هنر پرداخت و به این سؤال اندیشید که شرایط مسلمانیزه شدن هنر چیست و چگونه می‌توان آن را در شبکه هنرمندان به کار برد؟ چه چیزی اسلامی بودن یک اثر هنری را تشکیل می‌دهد و نقش هویت در آن چیست؟

از گذشته تاکنون چیزهای زیادی تغییر کرده است. فضای مجازی جایگزین دنیای حقیقی شده است که یک قلمرو تخیلی جهان‌وطنی را آشکار می‌کند. به‌نحوی که مفاهیمی همچون دارالرحب و دارالامان را از کارکرد اصلی‌شان خارج کرده است. زیربنای قدرت همه شبکه‌ها ابزاری بودن آنهاست. اگر شبکه‌ها به‌عنوان یک رسانه عمل نمی‌کردند، سود آن‌ها به‌عنوان یک روش یا بستر غیرممکن بود. در مورد اینترنت هم، همین‌طور است. اینترنت بیش از یک نماد، به‌عنوان ابزاری برای تسهیل تبادل بین گروه‌های مختلف مصرف‌کنندگان عمل می‌کند.

سیر تاریخی شبکه‌های مسلمان

با مروری بر سیر تاریخی شبکه‌های مسلمان، می‌توان نگاه جدیدی برای شکل‌گیری مراحل تمدن اسلامی ارائه کرد. از قرن یازدهم تا شانزدهم، مسلمانان در خط مقدم تحولات جهانی قرار داشتند. دانشمندان و متافیزیک‌دانان مسلمان، مانند ابن سینا، غزالی و ملاصدرا، در سرتاسر سرزمین‌ها با نخبگان دیگر مرتبط بودند، افکار و نوشته‌های آن‌ها نه تنها بر جوامع خود، بلکه بر سایر جوامع شبکه‌ای مؤثر بود. شخصیت بزرگی مانند غزالی از ارسطو و همچنین نبی مکرم اسلام^{۱۲} استفاده کرد، سپس میراث آن‌ها را با بینش‌های خود ادغام کرد که به نوبه خود آن را به شخصیت‌های اروپایی مانند رامون لول و توماس آکویناس منتقل کرد و نتیجه آن پروژه روشنگری دیوید هیوم در اسکاتلند بود. عقایدی را در مورد علیت که غزالی چندین قرن قبل در بغداد بیان کرده بود منعکس می‌کرد. بدون در نظر گرفتن فعالیت‌های دگرگون‌کننده جهان در قرن هجدهم، نوزدهم و اوایل قرن بیستم نمی‌توان در مورد اسلام مدرن یا شبکه‌های مسلمان صحبت کرد. در طول قرون هجدهم و نوزدهم شبکه‌های نوینی از دانشمندان شیعی دوازده امامی در عراق شیعه،

مهم‌ترین عامل در سفر مسلمانان بود. اعتمادی که هسته اصلی آن معنویت اسلامی است. در این سفرها، علماء هرچه از کانون‌های اسلام دورتر می‌شدند استعدادها و توانمندی‌هایشان بیشتر مورد تقدیر و توجه قرار می‌گرفت. علماء به ممالک مرزی که نیازمند فقیه بودند، سفرهای گسترده‌ای داشتند. سفر نشان می‌دهد که چگونه شبکه‌های مسلمان به‌عنوان یک رسانه عمل می‌کنند. نگاهی به تمدن اسلامی از زاویه‌ای متفاوت، بر کارکرد آن‌ها به‌عنوان روشی برای شناخت نیز تأکید می‌کند. شبکه‌سازی از طریق سفر منحصرأز آن مسلمانان نیست، با این حال توجه به این عنصر کلیدی در جهان‌بینی مسلمانان (که معمولاً نادیده گرفته می‌شود)، آن‌ها را وادار به شبکه‌سازی می‌کند. نوع سفر هم از جهت مسیر حرکت و هم مقصد حرکت نقش مهمی در تولید دانش در یک تمدن شبکه‌ای را دارد و به این سؤال اساسی می‌پردازد که چگونه شبکه‌ها اجازه انطباق و بیان مجدد هنجارهای اسلامی را می‌دهند.

ارتباطات مجازی شبکه‌های مسلمان

شبکه‌های مسلمان گاهی در بستر ارتباطات مجازی ایجاد و شرح و بسط می‌یابند. اینترنت نوع جدیدی از شبکه مسلمانان را فعال کرده است به‌نحوی که دیگر منحصر در تعاملات واقعی و حقیقی نیست بلکه به‌صورت مجازی در بستر وب ارتباطات را شکل می‌دهد که نوع ارتباط به نسبت ارتباطات تاریخی خود، کمتر نخبه‌گرایانه است. شبکه‌های اینترنتی جدید را می‌توان به‌عنوان بستری از فرآیندها، احتمالات و تغییرپذیری‌ها در نظر گرفت. اینترنت جنبه متناقضی از عملکرد استعاری و مجازی شبکه‌ها را آشکار می‌کند، به طوری که فاقد قلمرو و جنسیت است. یعنی برخلاف گذشته، زنان مسلمان امروزی می‌توانند به صورت فیزیکی و مجازی سفر کنند و زندگی خود را شکل دهند. امروزه زنان بخش قابل توجهی از اُمّت هستند و می‌توانند انجمن‌ها و محفل‌های خود را شکل و گسترش دهند در حالی که در گذشته به حاشیه رانده شده بودند. امروزه شبکه‌های زنان مسلمان به طرق گوناگونی شکل می‌گیرد که از آن جمله می‌توان به مجله عزیزه اشاره نمود که در زمینه مدّ فعالیت می‌کند و رویکردی فمینیستی دارد و دارای برنامه‌ی اجتماعی گسترده برای زنان در زمینه‌های خاص ارزش‌های جهانی مسلمانان است. عزیزه تنوع رادیکال^{۱۳} زنان مسلمان آمریکایی را می‌ستاید و به آن‌ها توجه می‌کند. این تنوع از طریق هویت، علایق و برنامه‌هایشان بیان می‌شود. همچنین فرصت‌هایی را برای زنان مسلمان آمریکایی به‌وجود می‌آورد که از مرزهای قومی، طبقاتی، نسلی و جنسیتی عبور می‌کنند. همچنین می‌توان شبکه زنان نخبه‌قاهره را نام برد که با برگزاری اجتماعات اسلامی، رویکرد نوینی را در تأیید دینی شکل دادند بدین صورت که برخلاف گذشته که هیچ تجمعی برای زنان تدارک داده نمی‌شد، امروزه مراسم اختصاصی به صورت عمومی و

۱. پیروان و هواداران تحول و دگرگونی بنیادی یا ریشه‌ای در سطح اجتماع و

نهادهای اجتماعی

ماهواره‌ای، پس از غلبه بر موانع سانسور محلی، بیشترین نقش را در کشورهای مسلمان ایفا کرده است. هیچ ابتکاری به اندازه ایستگاه تلویزیونی ماهواره‌ای الجزیره که در اواخر دهه 1990 تأسیس شد، موفق و ذی‌تأثیری نبوده است. با این حال، انقلابی‌ترین پتانسیل عصر اطلاعات در اختیار اینترنت است. در این میان آنچه مهم است این نیست که چه کسی می‌تواند به‌عنوان کاربر از اینترنت استفاده کند، بلکه آنچه حائز اهمیت است، این است که چه کسی می‌تواند حکمران اینترنت باشد و نقش سودهی، هدایت‌گری، تنظیم‌گری و در نهایت کنترل را ایفا کند. به‌طور کلی، اقتدار اکنون نسبت به دیوستان و یا حتی ده سال پیش پراکنده‌تر است. سابقاً اجتهاد در اختیار «علماء» بود، اما اکنون با دسترسی مبتدیان و افراد کم‌سواد به اینترنت دیگر علماء مرجعیت سابق را نخواهند داشت. از طرفی نیز جبهه‌ها و تقابلات اعتقادی، رویکرد جدیدی یافته و مسلمانان جهاد الکترونیکی را جنگ مقدس در فضای مجازی می‌دانند و هیچ مسلمانی نمی‌تواند اسلام را در فضای مجازی نادیده بگیرد. موضوع اصلی برای تقویت ارزش‌های مسلمانان، مخالفت با مفهوم اقتدار است. *The World Wide Web* هم اقتدار فردی را تقویت می‌کند و هم آن را تهدید می‌کند. از یک طرف، قدرت فردی افزایش می‌یابد زیرا به فرد گزینه‌های بیشتری برای تبادل اطلاعات و راه‌های بیشتری برای دستیابی به مخاطبان گسترده و جلب اعتماد داده می‌شود. از سوی دیگر، تکثیر سایت‌های رقیب و دموکراسی ذاتی شبکه جهانی وب هرگونه مفهوم اختیار توافقی را تضعیف می‌کند. همچنین حضور زنان در بیان اندیشه‌ها و حضور چشم‌گیر در فضای مجازی به دلیل سوبیه‌ی آزادی بیان در فضای مجازی شدت یافته است.

شبکه‌های مسلمانان و جهانی شدن

شبکه‌های مسلمان و مسئله جهانی شدن اینگونه تشریح می‌شود که امین مالوف می‌گوید «جهانی‌شدن» ما را هم‌زمان به سوی دو نتیجه متضاد می‌کشاند، یکی خوشایند و دیگری ناخوشایند: یعنی «جهانی‌بودن و یکنواختی». اگر اصطلاح «شبکه‌های مسلمان» دیدگاه پیچیده‌تر و پیشرفته‌تری از اسلام و تمدن ارائه دهد، معرفت‌شناسی مفیدی را پس از 11 سپتامبر ارائه می‌کند. اینترنت رسانه‌ای است که هم گروه‌های مسلمان جریان اصلی و هم گروه‌های به حاشیه رانده شده را توانمند می‌کند. به‌عنوان مثال، القاعده شبکه‌ای از چریک‌های مسلمان تندرو است که توسط اسامه بن‌لادن، مخالف سعودی و ایمن ظواهری، پزشک مصری فعال شده است که از پتانسیل سیاسی و نظامی اینترنت استفاده کرده‌اند.

در این مقاله، با نظریه جنبش‌های اجتماعی به مطالعه جنبه‌های معاصر از تمدن اسلامی پرداخته می‌شود: خاستگاه، سازمان، و اقدامات جنبش سلفی در سراسر جهان. اگرچه اقلیتی که سلفی‌ها را تشکیل می‌دهند معتقدند که اسلام به‌عنوان ایمان، متنی از درون

ایران و هند به دنبال داد و ستد تجاری، پدید آمد و از طرفی در میان دانشمندان اهل سنت نیز این شبکه‌ها از شبه جزیره عربستان تا سواحل شرقی آفریقا و مجمع‌الجزایر آسیا مبتنی بر تصوف سازمان‌یافته مانند نقشبندیه گسترش یافت. رهبران مسلمان در این میان به ترویج احیای تفکر اسلامی پرداختند و پیروان خود را به جهاد علمی برای مقابله و مبارزه با سبک زندگی غربی و جهاد نظامی در برابر امپریالیسم¹ اروپایی سفارش می‌کردند. در همین دوره‌ی استعماری بود که برای اولین بار شبکه‌های ناسیونالیستی² با مشارکت مسلمانان ظهور کردند. پیشرفت در سایه استعمار حکم می‌کرد که حکومت‌های استعماری، می‌بایست شبکه‌های مسلمانان را تضعیف کنند، اما قضیه درست برعکس آن بود یعنی علی‌رغم قطع ارتباطات بین گروه‌های مسلمان توسط حکومت استعماری، همین گروه‌ها را برای مقاومت در برابر سلطه اروپا احیاء نمود. با ورود مسلمان به قلب اروپا و گسترش دایره شبکه‌های آموزشی مسلمانان، زبان عربی به‌واسطه‌ی اهمیت مذهبی خود، اعتبار خود را در طول دوره استعمار حفظ کرد. اگرچه یک دهه پس از جنگ جهانی دوم، اکثر کشورهای مسلمان به استقلال سیاسی دست یافتند، اما این استقلال در زیر پرچم اسلام نبود. علی‌رغم نقش برجسته آن‌ها در مبارزات مقاومت در برابر نظام سلطه، فعالان و اصلاح‌طلبان مسلمان در پشت سر سیاستمداران سکولار³ قرار گرفتند که در حال ساختن دولت - ملت‌های جدید بودند. اواخر دهه 1960 و اوایل دهه 1970، دوره‌ای بود که مسلمانان نه تنها با بیگانگان، بلکه با کسانی که در جستجوی ثروت نفت بودند، و حتی با خودی‌های سُست عنصر و سکولاریست‌های خودکامه نیز درگیر شدند، زیرا برای آنها اسلام هم هدف و هم روش بود.

انقلاب اطلاعاتی

شبکه‌های مسلمان در بستر انقلاب اطلاعاتی را چنین می‌توان تشریح کرد که در نیمه دوم قرن بیستم، نوآوری‌های تکنولوژیکی کاتالیزور تغییرات گسترده‌ای شد که دولت‌های مسلمان را به پشت صحنه اقتصاد جهانی راند. علی‌رغم این واقعیت که انقلاب ایران (1357-1358) مصادف با دوره تجدید ساختار جهانی بود، جمهوری اسلامی ایران هرگز به حداقل‌ها دست پیدا نکرد. منابع مورد نیاز برای تقویت نوآوری علمی یا فناوری و انزوای دیپلماتیک نظام، ایران را مجبور کرد تا شبکه‌های همکاری مخفی را به‌منظور توسعه فناوری خود، مانند انرژی هسته‌ای، و حفظ دارایی‌های تکنولوژیکی، مانند تجهیزات نظامی ایالات متحده، - به‌جای مانده از زمان شاه - بسپار کند. تا اواسط دهه 1990، سه شکل از رسانه‌ها که عبارت بودند از رسانه چاپی (روزنامه)، رسانه صوتی (رادیو، تلفن، نوار کاست و تلفن‌های همراه) و رسانه سمعی و بصری (تلویزیون و فیلم)، عصر اطلاعات را تعریف می‌کردند. از آن زمان، تلویزیون

1. به دنبال تشکیل امپراتوری هستند؛ نظام سلطه

2. ملی‌گرایی؛ هویت ملی یا ملت باوری

3. دنیاگرایی؛ جدایی دین از سیاست یا جدایی نهاد حکومت از نهاد دین

فرسایش یافته است؛ آن‌ها خود را برای اصلاح این وضعیت مسئول می‌دانند. مخالفت با نظم جهانی کنونی، مسلمانان کشورهای چین و کوزوو را به ازبکستان و تاجیکستان، از کشمیر و افغانستان تا فیلیپین، اندونزی و چین مرتبط می‌کند. فعالان مذهبی ناراضی خواستار بازگشت به اصول اساسی اسلامی هستند. این فعالان استدلال می‌کنند که وقتی کشورهای با اکثریت مسلمان از مسیر مستقیم منحرف می‌شوند، باید از میراث بلندمدت استعمار اروپا و تهدید اخیر استعمار نو آمریکایی پاکسازی شوند. هم جنگ داخلی در الجزایر و هم اعلان جنگ بن لادن در سال 1996 به ایالات متحده نشان می‌دهد که پتانسیل خشونت برای سلفی‌هایی که استفاده از آن را نمی‌پذیرند، نامحدود است.

گسترش شبکه‌های مسلمان از طریق فناوری ارتباطات با فرهنگ اُمت هیپ‌هپ فراجانه‌ای که یک ژانر موسیقی است، که مسلمانان را در بسیاری از خرده فرهنگ‌های ملی و زبانی شبکه‌ای کرده است. در سال 1970 میلادی هیپ‌هپ آفریقا تحت تأثیر مسلمانان در ایالات متحده راه‌اندازی شد که از طریق موسیقی به دنبال مبارزه با نژادپرستی، تبعیض، خشونت پلیس، آموزش نادرست و سایر آسیب‌های اجتماعی و همچنین بوسيله شبکه‌سازی با موضوع موسیقی برای ملت‌سازی و احیای جوامع محلی تلاش می‌کردند. آنها اعتقاد داشتند متون هیپ‌هپ و متن قرآن دارای شباهت‌های ساختاری و نمادین هستند و همچنین معتقد بودند اشعار هیپ‌هپ می‌تواند رسانه‌ای مؤثر در تمرینات آموزشی باشد بگونه‌ای که شکل بسیار رادیکال یا سریع از انتقال اطلاعات به جامعه هدف است و موسیقی هیپ‌هپ را وسیله‌ای فعال برای اعتراض اجتماعی در ایالات متحده می‌دانستند. و در نهایت بر این باورند که فرهنگ هیپ‌هپ باید، در ساختن اسلامی متناسب با نیازهای جامعه معاصر تلاش کند. و در خصوص ارتباط هیپ‌هپ با مسلمانان باید گفت، جوامع مسلمان در طول زمان شبکه‌ای بودند و به‌طور بالقوه همیشه در تماس هستند، فرهنگ فراجانه‌ای هیپ‌هپ به سایبرنوردان مسلمان راه جدیدی برای شناخت و حضور در جهان و ارتباط در زمان و مکان نشان می‌دهد. به‌طور طبیعی، آنچه که امروزه جامعه مسلمانان آمریکایی را بدان می‌شناسند، تعلق و تناسب آنان به این سبک از موسیقی است. فلذا جامعه‌بودگی مسلمانان در بیان احساسات و مطالبات عمومی‌شان در این سبک از موسیقی است و ترابط این سبک با سنت مسلمانان نیز مستلزم استناد این جمعیت به «اُمت‌بودگی»‌شان است. یعنی اگر از واژه اُمت برای هیپ‌هپ استفاده نمی‌شد، اساساً می‌توانست شامل هیپ‌هاپرهای مسیحی و یهودی نیز شود. لذا در امتداد سخن از حج، مجالس روضه، مساجد، نقش علما، تحولات سیاسی، صنعت چاپ و ظرفیت مجلات و حضور اجتماعی زنان و ... سخن از یک سبک موسیقی که بستر و محملی برای بیان هویت مسلمانی است و داعیه‌دار بیان مطالبات حقوقی آنان، امری شایان توجه است.

نتیجه‌گیری

در طول هزار و چهارصد سال گذشته، جوامع مسلمان پیوسته شبکه‌ای بوده‌اند. شبکه‌ها جدید نیستند. آنچه جدید است، گسترش شبکه‌های مسلمان از طریق فناوری ارتباطات است. به‌طور کلی هدف اصلی، ارتباط اُمت سایبری با اُمت تاریخی است. مرزهای اسلام دیجیتال منعکس‌کننده مرزهای کتاب مقدس، اعتقادی و تاریخی تفکر اسلامی است. هیچ اسلامی بدون محدودیت و راهنما نمی‌تواند وجود داشته باشد. شما نمی‌توانید صراط مستقیم داشته باشید مگر اینکه بدانید چه چیزی خلاف صراط مستقیم است. فضای مجازی نیز مانند فضای اجتماعی باید رصد شود تا اسلامی شود. ماهیت افقی و باز اینترنت، مرزهای اسلام دیجیتال را در یکباره نفوذپذیرتر و متغیرتر از مرزهای پیشینیان خود می‌سازد. هنوز همان راهنماها وجود دارد: کتاب مقدس (قرآن کریم)، شخص (آخرین پیامبر) و قانون (شریعت، یا راه وسیع، با «علماء» یا متخصصان دینی، به عنوان متولیان آن). هر اصطلاح - کتاب، پیامبر، شریعت - باید به صورت تاریخی تعریف شود و سپس در فضای مجازی بازتعریف شود تا تنوع منابع و جهان‌بینی در اُمت را منعکس کند. باید از یک معرفت-شناسی پیوندی برای درک فرآیند شکل‌گیری شبکه استفاده شود، که چگونه شبکه‌ها هویت‌ها را شکل می‌دهند، بلکه چگونه اقتدار را تقویت و تضعیف می‌کنند. به‌طور کلی این پرسش مطرح می‌شود که اضلاع ارتباطات اجتماعی مسلمانان چگونه شکل گرفت؟ چه تأثیری در حکومت‌ها و تاریخ و تمدن دارد؟ و از چه خاستگاهی بر می‌خیزد و به کدام سو در حال حرکت است؟

شبکه‌های مسلمان آینه رابطه اسلام با تاریخ جهان هستند. شبکه‌های مسلمان مجموعه‌ای از پاسخ‌های خلاقانه به سیستم‌های جهانی، گذشته و حال را نشان می‌دهند. اُمت به‌عنوان یک جامعه جهانی که وابسته به شریعت و آیین‌های مذهبی است، پابرجا خواهد ماند، اما شبکه‌های اسلامی که آن را تعریف و حفظ می‌کنند، همچنان به ایجاد تنش‌ها و گره‌های قدرت رقابتی ادامه خواهند داد که تنوع هم‌افزایی اسلام و تمدن اسلامی را تأیید می‌کند. با نگاهی ژرف و عمیق، شبکه با مدلی هیبریدی و چندگانه مانند لانه‌زنبوری تحلیل می‌شود. که هر ضلع آن به مثابه عنصری از شبکه‌سازی است این اضلاع می‌تواند شامل: زن، هنر، مسجد، عرفان، علماء، اینترنت، مجله و... باشد. نکته مهم آنکه این دریافت به آن بر می‌گردد که اسلام دارای اضلاع و ابعاد چندگانه و درهم‌تنیده است که در این مقاله آن را در قالب یک تصویر چندبعدی ترسیم کردیم. در نهایت یکی از فرصت‌های ویژه‌ای که این نوشتار در اختیار قرار می‌دهد این است که خواننده را با طیفی از انواع مدل‌ها و الگوهای شبکه‌سازی در بستر اجتماع آشنا کرده و همچنین الگوی ساخت نظامات شبکه‌ای مسلمانان از تعریف تا تصویر و ترسیم شبکه را ارائه می‌کند و در ضمن آن، هشت مؤلفه‌ی (ارتباط، رهبر، بستر، عقاید، هدف، عملیات، هویت و تاریخ، ابزار و روش) شبکه‌ساز در موضوعات شبکه‌ای معرفی کرد که می‌توان از این الگوها در جریان تبلیغ شیعه الهام گرفت و بهره برد.

References

The Holy Quran

1. Dehkhoda, AA. Dehkhoda Dictionary. Tehran: Ruzaneh; 1377 AH.
2. Moein, M. Moein Dictionary. Tehran: Nashr-e Zarin; 1386 AH.
3. Anvari, H. Roz Sokhan Dictionary. Tehran: Sokhan; 1383 AH.
4. Raghhib Isfahani, A-QH ibn M. Al-Mufradat fi Gharib al-Quran. Damascus and Beirut: Dar al-Qalam, Dar al-Shamiyah; 1412 AH.
5. Javan Araste, H. "Ummah and Nation, A Fresh Look". Islamic Government Magazine. 1997;16.
6. Motahhari, M. Loyalties and Guardianships. Tehran: Sadr Publishing; 1396 AH.
7. Hinels, JAR. Encyclopedia of World Religions. Qom: University of Religions and Denominations Publications; 1393 AH.
8. Ibn Manzur, MM. Lisan al-Arab. Beirut: Dar Sader; 1375 AH.
9. Izutsu, T. God and Man in the Quran. Translated by Aram A. Tehran: Nasr-e Sahami Enteshar; 1398 AH.
10. Nasr, SH. Ideals and Realities of Islam. Translated by Rahmati E. Tehran: Sofia; 1392 AH.
11. Mostafavi, H. Investigation of Words in the Holy Quran. Tehran: Ministry of Guidance; 1362 AH.
12. Golstan Quran (Weekly Magazine). Vol. 4, Tehran: Quranic Activities Development and Promotion Center.
13. Tabibian, H. Farzan Dictionary. Tehran: Farzan Rooz; 1398 AH.
14. Velayati, AA. Dynamics of Islamic and Iranian Culture and Civilization. Tehran: Foreign Ministry Publications Office; 1384 AH.
15. Waei, TY. Islamic Civilization Compared to Western Civilization. Egypt: Dar al-Wafa for Printing, Publishing, and Distribution; 1408 AH.
16. Durant, W. The Story of Civilization. Translated by a group of translators. Tehran: Enghelab; 1371 AH.
17. Ibn Arabi, MA, Jarjani, AM. Al-Tarifat. Tehran: Naser Khosrow Publications; 1370 AH.
18. Al-Jauhari, AN ibn H. Al-Sahah Taj al-Lughah wa Sahih al-Arabiyyah. Beirut: Dar al-Ilm lil-Malayin; 1407 AH.
19. Zabidi, MM. Taj al-Aros min Jawahir al-Qamus. Beirut: Dar al-Fikr; 1414 AH.
20. Helli, JH. Shariah of Islam in Halal and Haram Issues. Qom: Ismaili Institute; 1408 AH.
21. Al-Karki, A ibn al-H. Rasael al-Muhaqqiq al-Karki. Qom: Ayatollah Marashi Najafi Public Library; 1409 AH.
22. Helli, II. Al-Sarair al-Hawi li Tahrir al-Fatawa. Qom: Islamic Publication Institute affiliated with the Teachers Association; 1410 AH.
23. Gharaati, M. Hajj. Tehran: Cultural Center for Quranic Lessons; 1387 AH.
24. Mashkoori, N. Hip-Hop Generation. Zirgozar Media; 1393 AH.
25. Eilreza. "Shin Like a Listener". Respaang Website Association; 1393 AH.
26. Dehstani, A. "Familiarity with Hip-Hop and Its Position in Iran". 1391 AH.